

Če pobožam, je ja, če uščipnem, je ne

Na odru Stolpa Škrlovec smo v koprodukciji **Prešernovega gledališča** in **ŠKUC gledališča** Ljubljana v ponedeljek oziroma torek krstno v Sloveniji spremljali dramo Ingmarja Villqista **Helverjeva noč** v režiji Alena Jelena.

IGOR KAVČIČ

Kranj – Tretja premiera v letošnji sezoni, drama **Helverjeva noč**, je še ena v dolgotrni usmeritvi **Prešernovega gledališča** nastavljanja ogledala aktualni družbi – bodisi z uprizarjanjem sodobnih besedil in avtorskih predstav bodisi z dramskimi klasikami, ki so reminiscenca na pretekli čas in hkrati opozorilo, da se zgodovina utegne ponoviti. Umetniška vodja **Marinka Postrak**, tokrat tudi v vlogi dramaturginje, še enkrat znova pokaže, kako vešča je pri izbiri besedil. Sodobno gledališče, v kakršnikoli obliki že, potrebuje pogled v zgodovino in hkrati pogled v današnji svet.

Zunanji okvir drame Ingmarja Villqista, gre za umetniško ime Poljaka Jaroslawa Swierszcza, je tako imenovana *kristalna noč* novembra 1938, ko so pripadniki nacističnih enot SA izvedli pogrom nad judi, požgali

tristo sinagog in okrog 7500 judovskih trgovin in delavnic po večjih mestih v Nemčiji in Avstriji. Manj znano pa je, da je nacistični sistem uresničeval tudi tako imenovani projekt Akcija T4 – program neprostoovoljne evtanazije invalidnih oseb in oseb z duševnimi motnjami. Avtor sicer v drami izhaja iz ljudskega spomina na nacistične pogrome, psihologijo terorja in strahu v času okupacije druge svetovne vojne. Slednje je tudi nekakšen most, ki širši družbeni kontekst v kranjski uprizoritvi prepleta z intimnim, osebnim, kar je tudi notranja zgodba mojstrsko izpisane drame. Širše družbeno in ozko zasebno režiser Alen Jelen z izjemno občutljivostjo, hkrati pa zelo direktno z vsemi grobstni nekega časa postavi v skupni kontekst enotnega sporočila – *smo še ljudje?*

V času razcveta nacizma v revni mestni četrti živi ne navaden par, umsko zaostali

mladenič Helver (igra ga **Blaž Setnikar**) in njegova z vso žalostjo življenja sprijaznjena rejnica Karla (**Darja Reichman**). Živita v majhnem stanovanju eden z drugim, dokler ideologija zla z vso silo ne vdre v njun intimni svet in njun sicer topel odnos postavi v nov kontekst. Helver se navduši nad novim redom, prvič se počuti pravega moškega, pomembnega in pripadnega nekemu višjemu cilju, čeprav niti sam ne ve, kakšnemu. Karla se z vsem pregovornim ženskim realizmom mnogo bolj zaveda, da to, kar se dogaja zunaj njunega doma, ne napoveduje nič dobrega. Na odru se dogajata tako ljubezen kot tragedija, tisto, kar nas gledalce najbolj presune, pa je resnica. Resnica, ki je lahko tudi boleča.

Odlično izpisano besedilo, lektorica Maja Cerar se je odločila za pogovorni jezik z rahlimi modifikacijami, ki kljub času, ki ga opisuje, ni

Igralca **Darja Reichman** in **Blaž Setnikar** skoraj dobesedno živita vsak trenutek odrske zgodbe. / Foto: Nada Žgank

arhaičen, ampak še kako sodoben, daje veliko možnosti igralskima kreacijama, kar Reichmanova in Setnikar tako rekoč do popolnosti izkoristita. Oba skozi uro in četrt dolgo predstavo vodi občudovanja vredna igralska sla in izjemen igralski naboj. Igralca sta preprosto živela vsak trenutek odrske zgodbe – Blaž je izjemen v spreminjanju svojih stanj – od brutalnega opranoglavega uniformiranca do čustvenega otroško razumevajočega mentalno zaostalega fantiča, Darja je v eni zagotovo življenjskih vlog vdana v življenjsko usodo, hkrati pa trdna v svojih odločitvah vse do bridkega konca. Večkratni aplāvz igralcema na koncu je bil najlepši dokaz

enotnih misli celotnega auditorija.

Celotno sliko predstave na vsak način slikata tudi scenografija Urše Loboda in zvočna oprema Darje Hlavka Godina. Prostor je tako rekoč hiperrealističen, v njem je vse, kar bivalni prostor, v resnici pa neke vrste pribežališče pred zunanjim svetom, potrebuje. Le vrata in okno notranji svet ločujeta od zunanjega, in seveda radijski aparat, ki je pred skoraj osemdesetimi leti opravljal agitacijsko vlogo, kot jo danes internet. Ko radio igra, ne slišimo le glasbe, ampak tudi govore in propagando tistega časa, prav tako ob odprtem oknu slišimo marširanje nasilnih množic, razbijanje stekel in pokanje orožja. Slednje je vseskozi

prisotno v podtonu. Tako scena kot glasba nam tako sporočata, da se to lahko dogaja kjerkoli in kadarkoli.

Helverjeva noč nam pove, da so družbeno dogajanje in osebne zgodbe posameznikov še kako povezani in prepleteni. Eden drugemu dajejo ognja. Osebnostne stiske ljudi združujejo v velike množice, ki postanejo nevarne, ko jih posameznik ne zanima več. Ko začnemo izgubljati tla pod nogami, postanemo ranljivi in kot taki lahek plen raznih ideologij. Ali smo še ljudje, ko brez lastnega premisleka marširamo v imenu nekoga... Naslov tega besedila in **Helverjeva noč**, katere ogled toplo priporočam, govorita, da smo in bomo vedno ljudje.